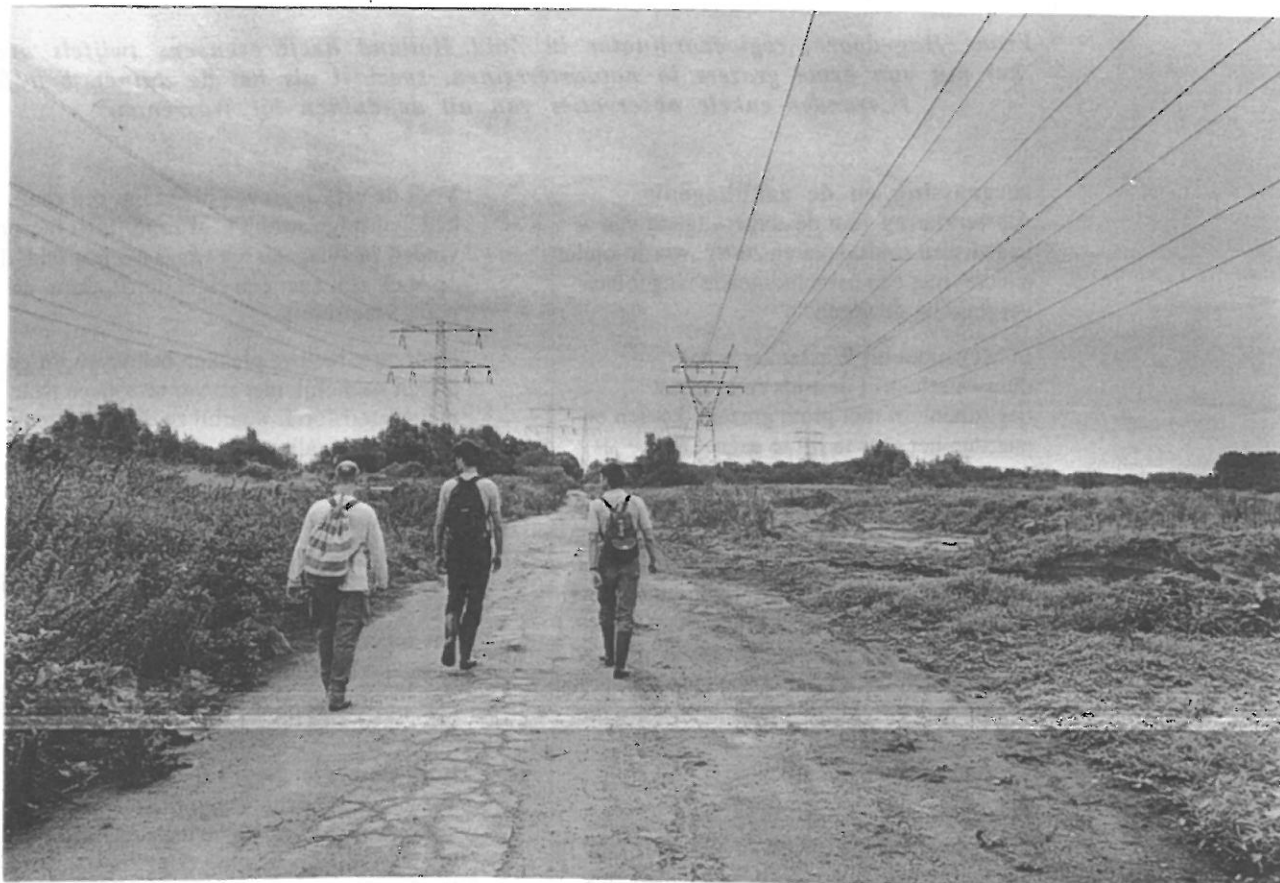

Onder het motto van "hoe redden we zoveel mogelijk slangenlevens" trokken Ingo Janssen (links), Pieter de Wijer (midden) en Frans Hagedoorn (rechts) van eind juli tot half oktober bijna dagelijks de Diemerzeedijk op, om ringslangen weg te vangen. Hieronder hun verslag.

Reddingsactie 'gif'slangen Diemerzeedijk

sanering

In het vorige nummer werd al aangekondigd dat dit najaar ringslangen zouden worden weggevangen op de vuilstort van de Diemerzeedijk bij Amsterdam omdat de vuildump gesaneerd wordt. Op dit terrein bevindt zich een florerende populatie ringslangen die deel uitmaakt van de metapopulatie rond het IJmeer. Uitgaande van de dichtheden van de populaties op het PEN-eiland en de Muiderzeedijk zouden er naar grove schatting zo'n 80 slangen, volwassen en jonge exemplaren samen, kunnen leven.

Saneren houdt hier in dat het vervuilde gebied ingepakt gaat worden: in januari 1998 wordt alle vegetatie weggehaald en wordt de vervuilde bodem afgedekt met folie en een laag schone aarde. Voor de ringslangen die op het terrein overwinteren zou dit een wisse dood betekenen. Alleen door ze weg te vangen en elders uit te zetten kon deze gruweldood worden voorkomen. De gemeente Amsterdam zou heel tevreden zijn

als de helft van de aanwezige slangen weggevangen konden worden. Wij dachten dat dit misschien te doen was. Het streven was dus om ongeveer veertig slangen te redden.

hittegolf

Eind juli begonnen we te vangen. Vanwege de hittegolf in de eerste weken van augustus lukte het vangen slecht. Toen echter de temperatuur eind augustus tot aangename waarden daalde liepen de vangsten op. Boven verwachting zijn er in totaal maar liefst 56 slangen gevangen en elders uitgezet! Daarnaast werden er ook nog 26 slangen gezien die we niet te pakken kregen, maar daarvan kan een aantal later alsnog gevangen zijn.

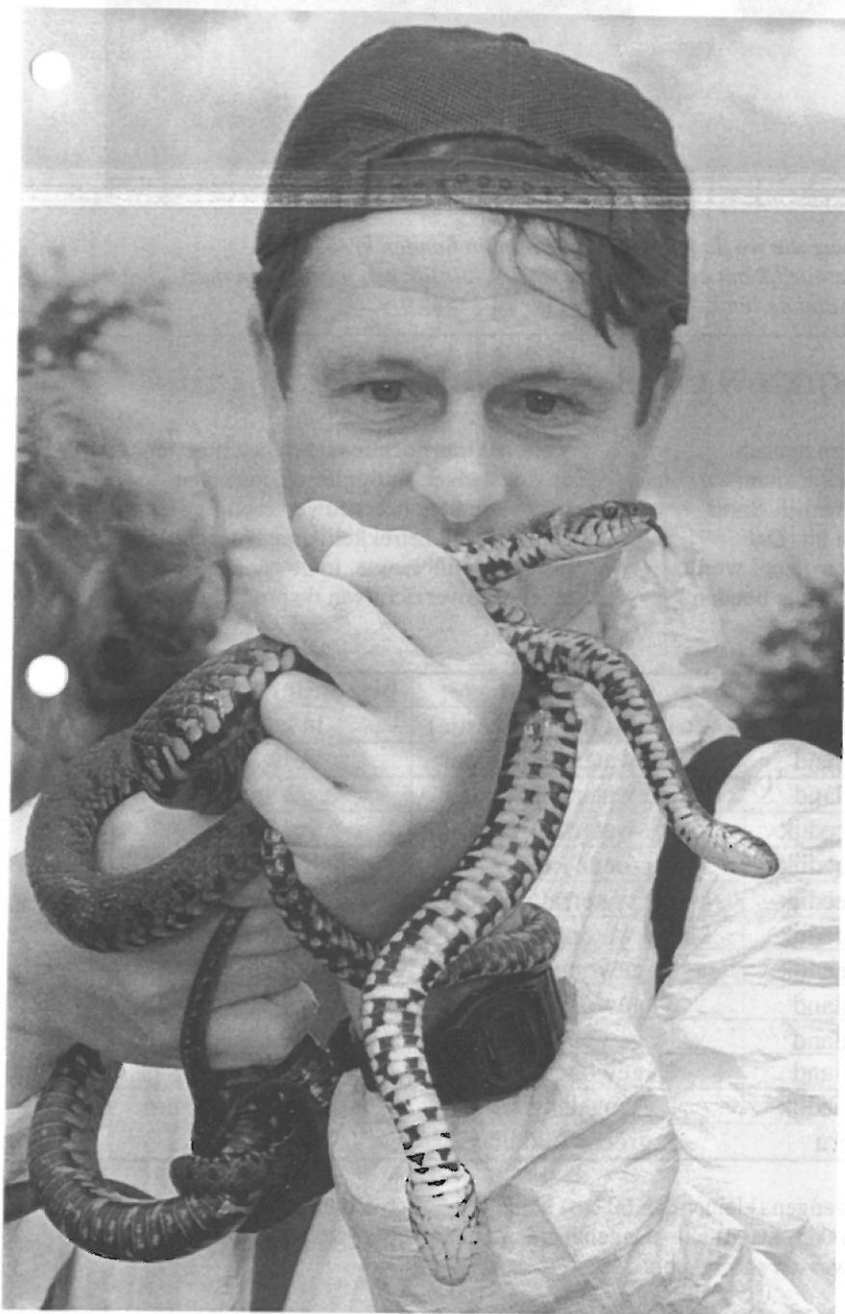
Opmerkelijk was de vangst van een groot aantal (zeer) jonge dieren. Slechts 12 volwassen dieren tegenover 18 pasgeboren slangetjes en de rest was 1, 2 en 3 jaar oud, subadult dus. Van de 1, 2 en 3 jaar oude dieren werden er respectievelijk 8, 11 en 7 gevangen.

meer mannetjes dan vrouwtjes

Van alle volwassen slangen die we het hele jaar door op de Diemerzeedijk en aangrenzende dijken gezien hebben was het merendeel mannelijk (sex-ratio 1.33).

habitat bij water

Alhoewel grote delen van het puinrijke gebied zonder watertjes zijn, werden de meeste slangen toch gevangen in de buurt van rietmoeras en sloten. Uitgebraakte prooien bestonden dan ook uit kikkers, padden, salamanders en, verrassend genoeg, een ringslang (zie Nieuwsbrief 10). Nadere inspectie van een paar poepjes van enkele zeer jonge dieren onthulde resten van insecten (spuugbeestjes). Of de slangen daadwerkelijk de insecten zelf hebben gegeten valt moeilijk te zeggen.

winterverblijf

Rond 21 september werden de nachten zodanig koud dat de slangen niet meer werden waargenomen rond de watertjes, vermoedelijk zochten de dieren hun (vaste) overwinteringsstek op. We gingen ons toen bij het zoeken concentreren op potentiële overwinteringsplekken. De gifbelt is bezaaid met puin en ruigte zodat slangen legio plekken hebben om te overwinteren. Maar daar vonden we geen ringslangen. Een uitzondering is een stuk basaltdijk (de oorspronkelijke Diemerzeedijk) aan de oostkant van het gebied, hier werden vanaf eind september nog wel slangen gevangen. Van de dijken rond het IJmeer is bekend dat veel ringslangen er een overwinteringsverblijf vinden.

jonkies

De pasgeboren slangetjes zijn op diverse plaatsen in het terrein gevangen. Waarschijnlijk zijn natuurlijke eiafzetplaatsen zoals rottend hout en mosplakkaten gebruikt. Onderzoek van de enige twee in het gebied aanwezige broeihopen leverden geen (overwinterende) slangen en/of eieren (of resten ervan) op.

resultaat

De reddingsactie werd breed uitgemeten in de pers (tv, radio en kranten). Al die positieve aandacht is natuurlijk uitstekend voor deze aandachtsoort binnen het Natuurbeleidsplan maar jammer genoeg is er toch weer een belangrijk leefgebied van de ringslang vernietigd. Belangrijk, omdat het als een schakel tussen andere leefgebiedjes in ligt.

Positief is dat 56 ringslangen, die anders dood zouden gaan, nu een kans krijgen om verder te leven. In hoeverre dat lukt zullen we proberen te volgen, want van alle exemplaren is het buikpatroon gefotografeerd.

meer vragen dan antwoorden

Verder heeft de actie veel interessante informatie opgeleverd over de ringslang. Zo is de aanwezigheid van een dergelijk groot aantal (zeer) jonge dieren binnen (en misschien ook buiten) de metapopulatie rond het IJmeer nog nooit eerder waargenomen. De redenen voor deze verrassende leeftijdsopbouw van de dieren op de gifbelt blijven duister. Heeft het gif ermee te maken? Is de gifbelt een 'kraamkamer'? (we spreken van kraamkamer als de habitat eigenlijk minder geschikt is; de volwassen dieren er dus weg trekken en de ruimte in beslag genomen wordt door voornamelijk jonge dieren). Dus, trekken de volwassen dieren zelf weg?

Nieuwe vragen werpen zich op maar kunnen helaas niet meer beantwoord worden.

De grootste en ook zwaarste ringslang die we dit jaar bij Amsterdam in handen kregen. Deze gigante (want het gaat hier natuurlijk om een wijffe van waarschijnlijk een jaar of tien oud), mat 117 cm. en woog 500 gram schoon aan de haak.

PROOIEN VAN RINGSLANGEN

Bij ringslangen die kortgeleden hebben gegeten is de prooi nog duidelijk zichtbaar als een dikke bult in het slangelijs. Soms braakt een ringslang de prooi uit. Dat gebeurt vooral als de slang geïrriteerd wordt. Bijvoorbeeld door langdurig vast te houden of te vervoeren.

Voor het translocatie onderzoek moesten we de ringslangen fotograferen, meten en vervoeren naar het nieuwe verblijf en daarbij gebeurde het betrekkelijk vaak dat de slang haar prooi uitbraakte. In de onderstaande tabel een overzicht van de prooien.

sexe	lengte	vindplaats	soort prooi	bijzonderheid prooi
♂	22 cm	Diemerzeedijk	Cicade srt (spuugbeestje)	in keuteltje
♂	26 cm	PEN-eiland	kleine watersalamander	volwassen
♀	28 cm	PEN-eiland	kleine watersalamander	2 stuks
♂	33 cm	Diemerzeedijk	kleine watersalamander	volwassen
♀	34 cm	Diemerzeedijk	groene kikker	half volwassen
♂	37 cm	Diemerzeedijk	kleine watersalamander	2 stuks
♂	56 cm	Diemerzeedijk	kleine watersalamander	jong dier
♂	63 cm	Muiderzeedijk	gewone pad	volwassen
♀	64 cm	PEN-eiland	gewone pad	volwassen
♀	77 cm	PEN-eiland	gewone pad	volwassen
♂	81 cm	PEN-eiland	gewone pad	volwassen
♀	83 cm	Diemerzeedijk	ringslang !	volwassen ± 60 cm
♀	83 cm	IJdoorn	groene kikker	volwassen

Opvallend is dat de kleinere ringslangen (kleiner dan 60 cm) kleine prooidieren hadden: kleine watersalamander, jonge groene kikker. De grotere slangen hadden of een volwassen pad of dito groene kikker, en zelfs een keer een volwassen soortgenoot.